

Inbreng plenair debat

Landbouw- en natuurbeleid

Mestbeleid & NV-gebieden

Nieuwe maatregelen in het mestbeleid stapelen zich in een rap tempo op. LTO is van mening dat dit geen effectief beleid is voor het verbeteren van de waterkwaliteit. Dit zijn wéér meer middelvoorschriften in plaats van het werken naar doelvoorschriften. Daarnaast is het totaal niet realistisch, gezien het korte tijdspad dat sectoren nu wordt opgelegd. De consequenties in het veld zijn niet te overzien. Heeft de minister hier een impactanalyse op laten maken? En hoe gaat de overheid dit proces begeleiden en landbouwers ondersteunen om er zo voor te zorgen dat er geen chaos ontstaat?

LTO herhaalt haar oproep zoals we die tijdens de onderhandelingen over een landbouwakkoord keer op keer uitspraken en ook in de kabinetsformatie benadrukken: we moeten in het landbouwbeleid een kanteling maken naar doelsturing, waarbij boeren duidelijkheid krijgen over de doelen die zij moeten bereiken, maar ook ruimte krijgen om daar vanuit eigen vakmanschap en ondernemerschap invulling aan te geven. Het NV-beleid is een zoveelste voorbeeld van doorgeschoten generiek middelenbeleid. Binnen NV-gebieden worden alle landbouwbedrijven nu over één kam geschoren. Of een teelt uitspoelings-gevoelig is of niet, of een agrariër nu al grote stappen zet op verduurzamingsopgaven, zoals het verbeteren van waterkwaliteit: de korting blijft gelijk. Het kan niet zo zijn dat dit leidt tot generieke kortingen en – doordat bedrijven daarmee ernstig in hun verdienvermogen worden aangetast – de facto tot een koude sanering van de veehouderij.

En wat is de lange termijn visie op mest en bemesting? Analyses laten zien dat Nederland binnen afzienbare tijd een tekort heeft aan mineralen en niet alle grond meer bereikt kan worden met dierlijke mest. Heeft de minister de consequenties hiervan in beeld? En zo ja, wat zijn die? Hoe kijkt de minister naar bemesting van grond in de toekomst?

GLB

Boeren en tuinders die zich afgelopen jaar massaal inspanden om extra stappen te zetten voor groene diensten werden daarnaast opgeschrikt door de berichten dat daar geen volwaardige vergoeding tegenover staat.. Om aan de strenge voorwaarden te kunnen voldoen, hebben boeren hun bedrijfsvoering aangepast en geïnvesteerd in duurzaamheid. Deze keuzes en investeringen zijn op basis van toegezegde bedragen gemaakt. Daar zijn kosten en opbrengstdervingen mee gemoeid. Het feit dat de overheid de financiële compensatie achteraf eenzijdig met 26% terugdraait, is onbetrouwbaar, onbehoorlijk en onacceptabel. Alle vergoedingen die door LNV aan boeren en tuinders belooft waren als zij aanvullende maatregelen zouden nemen voor natuur, milieu, biodiversiteit, klimaat, water en dierenwelzijn zijn eenzijdig, zonder overleg en zonder inhoudelijke onderbouwing achteraf fors teruggeschroefd. Dit raakt aan het basisvertrouwen tussen boer en overheid.

NPLG

Vorige week werd het NPLG ter inzage gepubliceerd. LTO vindt deze timing ongelukkig. Tijdens het debat over de verkiezingsuitslag benadrukten diverse partijen immers dat er, sinds de Tweede Kamerverkiezingen, een nieuwe politieke realiteit is ontstaan. Met deze terinzagelegging gaat het kabinet eraan voorbij dat kiezers massaal hebben aangegeven dat ze een koerswijziging willen. LTO vindt dat het ontwerp-NPLG op cruciale onderdelen anders moet. Essentieel is dat de doelen haalbaar, realistisch en juridisch uitvoerbaar moeten zijn.

Daarbij is er ook een te grote focus op enkel stoppen of extensivering. De transitiepaden voor innovatie en verbreden zijn nagenoeg onbenoemd. Politiek is afgelopen jaren ingezet op het doorlopen van het volledige 'trappetje van Remkes', maar zeker de ambtelijke inzet op innovatie ligt stil. De regeling hiervoor is ondanks vele beloftes nog altijd niet gepubliceerd. LTO roept op donderdag in het debat hier werk van te maken.

In deze inbreng gaat LTO verder in op deze onderwerpen, aangevuld met vragen die leven in de organisatie en concrete verzoeken aan de Tweede Kamer.

1. GLB

Het aantal boeren dat zich dit jaar bereid heeft getoond om voor de meest ambitieuze duurzaamheidsinspanningen te kiezen, is hoger dan waar het ministerie rekening mee heeft gehouden, waardoor het gereserveerde budget op de LNV-begroting onvoldoende is. Maar het kan niet zo zijn dat LNV zijn woord breekt en boeren in de steek laat. Op basis van deze bedragen zijn bedrijfskeuzes en investeringen gemaakt. Boeren moeten erop kunnen vertrouwen dat de overheid die afspraken nakomt. Onze leden komen bedrogen uit. Op deze wijze worden boeren ontmoedigd om volgend jaar weer mee te doen aan de eco-regeling en zal de toekomstige deelnamebereidheid afnemen.

- **Vraag:** Hoe ver is de minister met de gesprekken met de Europese Commissie? Is het mogelijk om uit nationale budgetten de GLB-betalingen aan te vullen tot het niveau zoals afgelopen voorjaar gecommuniceerd?
- **Vraag:** Wil de minister bevestigen dat hij niet alleen de ecobetalingen wil aanvullen maar ook de basisbetaling?
- **Vraag:** Wil de minister bevestigen dat hij niet gaat schuiven met budgetten binnen het GLB, dus bijvoorbeeld tussen basisvergoeding en ecoregeling?
- **Vraag:** Hoe wil de minister voorkomen dat dezelfde problemen zich in 2024 weer voordoen?
- **Vraag:** Komt er een evaluatie over het GLB van afgelopen jaar?
- **Verzoek:** LTO roept de Tweede Kamer met klem en nadruk op om het financiële gat te dichten en de voorlopige vergoedingen bij te plussen tot de bedragen zoals afgelopen voorjaar gecommuniceerd:
 - Basispremie 221 euro per hectare
 - Eco-regeling: 200 euro per hectare voor goud, 100 euro voor zilver en 60 euro voor brons

Het aanvullende budget moet buiten het GLB budget gevonden worden. Van de ruim 44.000 boeren die een basisvergoeding hebben aangevraagd, heeft 80% ook een eco-betaling aangevraagd! Schuiven tussen de budgetten is daarmee een wassen neus waar de boer niet vergoed wordt voor de duurzaamheidsinspanningen.

2. NV-gebieden

Begin december is de langverwachte definitieve aanwijzing van de met Nutriënten Verontreinigde (NV) gebieden bekend geworden. Deze aanwijzing komt – tegen iedere toezegging in, en ondanks nadrukkelijke verzoeken van LTO om eerder duidelijkheid te verschaffen – op een onacceptabel laat moment. Per 2024 worden de landbouwers in de NV-gebieden geconfronteerd met een aantal nieuwe voorschriften en beperkingen. Per 2025 wordt de stikstofgebruiksnorm verder afgebouwd naar in totaal 20% in de gebieden waar stikstof (en mogelijk ook fosfaat) de verontreiniging veroorzaakt. Vooral deze laatste korting heeft een enorme impact voor de gehele landbouw, omdat:

- Niet alle gewassen even uitspoelingsgevoelig zijn voor nitraat en daarmee is deze maatregel dus niet altijd effectief.
- Opbrengsten voor gewassen kunnen dalen, wat uiteindelijk ook kan zorgen voor juist meer nitraat uitspoeling en in ieder geval zorgen voor een lager verdienvermogen.
- Averechts effect doordat goede landbouwpraktijk niet meer leidend is en bijvoorbeeld geen bodemverbeteraars (die ook stikstof bevatten) meer in te zetten.
- Teelten groeien door de lagere bemesting minder optimaal en hebben mogelijk meer gewasbeschermingsmiddelen nodig om gezond te blijven.
- Een versneld verlies aan mestplaatsingsruimte en met de nu al overspannen mestmarkt zullen nog meer veehouders geconfronteerd worden met hoge afzetkosten.
- Ten algemene, wéér een generieke maatregel en meer middelenbeleid, welke de motivatie onder de sector wegslaan.

LTO is van mening dat NV-gebieden geen enkel milieukundig doel dienen en bovendien volstrekt dubbelop en overbodig zijn. Immers, Nederland heeft in 1994 aan de EC al verklaard dat actieprogramma's in het kader van de Nitraatrichtlijn op het hele grondgebied van toepassing zijn. Er is dus decennia geleden reeds gekozen voor de 'zwaarste beleidsvariant' inzake de Nitraatrichtlijn. Daarbij zijn bij de invulling van de Nederlandse actieprogramma's vele gebiedsspecifieke – verscherpte – maatregelen ingevoerd op onder andere Zuidelijk, Centraal en Noordelijk zand en löss. Daarnaast zijn er ten behoeve van de implementatie van de Kaderrichtlijn Water zeer uitvoerige, gedetailleerde en gebiedsspecifieke Stroomgebiedsbeheerplannen opgesteld met daarin beschrijvingen van status en maatregelen voor ieder individueel waterlichaam in Nederland.

- **Vraag:** Deelt de minister onze mening dat deze aanwijzing van NV-gebieden dubbelop en overbodig is? En zo ja, wat gaat hij zelf doen om deze aanwijzing ongedaan te maken? Of wat adviseert hij het nieuwe kabinet om voor het 8^e Actieprogramma Nitraatrichtlijn (APN) de aanwijzing weer ongedaan te maken?
- **Vraag:** Op basis van welke juridische grondslag uit de Nitraatrichtlijn is het mogelijk om NV-gebieden in te stellen (zeker als een lidstaat al het gehele grondgebied als kwetsbare zone heeft aangewezen)?
- **Vraag:** Erkent de minister dat het veel te lang heeft geduurd voordat deze aanwijzing bekend is gemaakt? En ziet de minister ook in dat dit ook niet op tijd meer was om rekening te houden bij de bouwplankeuzes? Zo ja, hoe gaat de minister ondernemers tegemoetkomen? Er is hier namelijk niet sprake van ondernemersrisico maar inkomstenderving door toedoen van de overheid.
- **Vraag:** Hoe wil de minister het vertrouwen van de sector in de overheid gaan herstellen en gezamenlijk tot oplossingen komen? Nu wordt de sector telkens onacceptabel laat geconfronteerd met nieuwe maatregelen terwijl de bedrijfskeuzes voor het nieuwe jaar al gemaakt zijn. Vorig jaar was het de late bekendmaking van de bufferstroken en de gewaslijsten, nu zijn het de NV-gebieden. Ondernemers zijn gewend aan ondernemersrisico maar hier valt niet op in te spelen.
- **Vraag:** Wat LTO betreft is het een ernstige omissie in de beoordeling dat er oude data (uit 2010 – 2013) zijn gebruikt als het gaat om het aandeel van belasting door de landbouw in de KRW-waterlichamen. In de jaren sinds 2013 zijn er vanuit de landbouw verschillende maatregelen genomen om de uit- en afspoeling te beperken en dit wordt nu niet meegenomen. Vanuit een aantal waterschappen wordt aangegeven dat zij recentere bronnenanalyses hebben en dat in sommige gevallen het aandeel van de landbouw minder is geworden. De vraag is dus of met meer recente data niet meer gebieden buiten de aanwijzing zouden vallen. LTO pleit dan ook om met spoed recentere data op gebiedsspecifieker niveau te gebruiken. Kan de minister toezeggen dat in het geval dat er recentere data uit bronnenanalyses van de waterschappen beschikbaar zijn deze worden toegepast voor de aanwijzing van NV-gebieden per 2024 of in 2025?
- **Vraag:** In de Nitraatrichtlijn kunnen lidstaten specifieke kwetsbare zones aanwijzen, maar lidstaat Nederland heeft ervoor gekozen om het gehele grondgebied als kwetsbaar te beschouwen. Kan de minister toelichten waarom deze keuze is gemaakt? En of dit nog steeds te rechtvaardigen is?
- **Verzoek:** Bekend is dat, vanwege de gekozen systematiek van de Kaderrichtlijn Water (KRW), de doelen tussen waterlichamen kunnen verschillen, dit is een verantwoordelijkheid van de provincie en het waterschap. Dit betekent dus dat landbouwers aan verschillende normen moeten voldoen afhankelijk van het waterlichaam dat hun NV-gebied aan toegewezen is. LTO is van mening dat er wel een gelijk speelveld moet zijn en daarom moet inzichtelijk worden gemaakt wat de verschillen in normstelling zijn tussen waterlichamen, kan de minister dat toezeggen?

De Kaderrichtlijn Water (KRW) verstaat onder grondwater (artikel 2, lid 2): ‘al het water dat zich onder het bodemoppervlak in de verzadigde zone bevindt en dat in direct contact met de bodem of ondergrond staat’. Deze definitie lijkt niet te zijn gehanteerd bij het aanwijzen van NV-gebieden op basis van grondwaterkwaliteit. Echter, de Nitraatrichtlijn schrijft niet voor hoe een lidstaat nitraat in grondwater meet en rapporteert aan de EC. Lidstaat Nederland heeft ervoor gekozen om te meten in het “uitspoelingswater” (voorheen werd dit de bovenste meter van het grondwater genoemd), maar rapporteert naast deze metingen ook de resultaten van diepere metingen (middeldiep en diepgrondwater). Diepere metingen hebben lagere concentraties nitraat, maar in het uitspoelingswater is het effect van landbouwkundig handelen beter in beeld. Wat overigens precies wordt verstaan onder uitspoelingswater hangt af van de grondsoort en de hydrologie. Het kan gaan om bodemvocht, om drainwater (uitspoelend regenwater) of om grondwater.

- **Vraag:** Kan de minister duiden wat het verschil is tussen metingen in wat voorheen het “bovenste grondwater” werd genoemd en metingen in het zogenaamde “uitspoelingswater” en waarom gekozen is voor deze laatste?
- **Vraag:** Kan de minister onderbouwen waarom niet op metingen van grotere dieptes de NV-gebieden zijn ingedeeld en/of ondernemers worden afgerekend? En kan de minister aangeven hoe dit in andere lidstaten is? En wanneer dit verschilt van de Nederlandse systematiek, of dit niet leidt tot een oneerlijke behandeling van de Nederlandse landbouwers?
- **Vraag:** Kan de minister verklaren waarom hij niet van de KRW definitie van grondwater is uitgegaan? En waarom bij het aanwijzen van de NV-gebieden niet van dieper grondwater is uitgegaan? Kan deze methodiek nog worden teruggedraaid en welke stappen gaat de minister hiertoe ondernemen?
- **Vraag:** Kan de minister een gedetailleerde onderbouwing aan de Tweede Kamer sturen (volledige rapport en alle achterliggende data en gegevens op gebieds- en perceelsniveau) op basis waarvan de NV-gebieden die een onvoldoende scoren op oppervlaktewaterkwaliteit zijn aangewezen?
- **Vraag:** Kan de minister expliciet aangeven hoe de Unie van Waterschappen en de afzonderlijke Waterschappen bij het aanwijzen van de NV-gebieden betrokken zijn geweest: op ambtelijk of bestuurlijk niveau? Middels welke datasets? Op welk detailniveau? Kan de minister zowel de verslagen als de inhoudelijke rapportages die bij deze overleggen horen met de Tweede Kamer delen?
- **Vraag:** Landbouwers in de gebieden die eerder dit jaar werden aangewezen als NV-gebied (waaronder in ieder geval delen van Delfland) en nu weer daarvan ontheven zijn, hebben dit jaar kosten gemaakt (mestafvoer en verminderde opbrengsten) en in onzekerheid verkeerd over hun bedrijfsvoering voor volgend groeiseizoen. Is de minister bereid deze landbouwers substantieel tegemoet te komen in de geleden schade?
- **Vraag:** De posten die meetellen in het aandeel van de landbouw zijn actuele en historische bemesting, mestverlies via sloten en erfafspoeling. Wat LTO betreft zou de historische bemesting geen onderdeel moeten zijn van dit aandeel, immers landbouwers hebben hier geen invloed meer op en kunnen dus niet meer bijsturen. Dit biedt geen perspectief, iets wat absoluut nodig is om landbouwers gemotiveerd te houden om te blijven werken aan het verbeteren aan waterkwaliteit. Deelt de minister deze constatering en kan de minister toezeggen dat historische bemesting niet meegenomen wordt in het aandeel landbouw?
- **Vraag:** Kwel kan een belangrijke rol spelen in de belasting door fosfor. Kan de minister aangeven hoe er rekening is gehouden met kwel en wat dit voor de aanwijzing van de NV-gebieden heeft betekend? En kan de minister duiden wat kwel doet met het aandeel landbouw?
- **Vraag:** Kan de minister specifiek ingaan op de effecten van RWZI's, natuurlijke afbraak van veen alsmede achtergrondbelasting op de totale waterkwaliteit in de NV-gebieden? Kan de minister vervolgens aantonen dat deze bronnen niet indirect toegerekend worden aan boeren onder de systematiek van de aanwijzing NV-gebieden?

- **Vraag:** Om recht te doen aan de inspanningen van ondernemers in de aangewezen NV-gebieden en hen gemotiveerd te houden is het van belang dat er ook een beoordelingscyclus komt waarin gebieden ook weer “ont-aangewezen” kunnen worden. Kan de minister toezeggen dat er een dergelijke beoordelingscyclus wordt ontwikkeld en deze in ieder geval gereed is voor het 8^e APN?
- **Vraag:** Kan de minister aan de hand van een voorbeeld aangeven hoe het overleg met de EC is verlopen nu in ieder geval voor een deel van de gebieden uit de eerder aangewezen waterschappen de aanwijzing als NV-gebied is teruggedraaid? Welke ruimte liet de EC de minister en is deze ruimte ook van toepassing op andere gebieden? Wil de minister de tijdlijn geven van de overleggen met de EC? Welke leerpunten trekt de minister uit dit overleg dat meegenomen kan worden naar de formatie van het nieuwe kabinet en de opstelling van het volgende APN?
- **Verzoek:** Per 2024 zal in alle NV-gebieden, onafhankelijk of deze verontreinigd zijn met stikstof of fosfor, een korting van 5% op de stikstofgebruiksnorm worden doorgevoerd. Is de minister het ermee eens dat deze korting niet effectief is in gebieden met een te hoge fosforconcentratie? En zo ja, aan de minister het verzoek om deze gebieden niet met een dergelijke maatregel te confronteren en uit te zonderen van deze stikstofkorting. In deze gebieden draait het immers om fosfor en niet stikstof.
- **Vraag:** Per 2025 wordt de stikstofgebruiksnorm verder afgebouwd naar in totaal -20% in de gebieden waar stikstof de verontreiniging veroorzaakt. De minister heeft aangegeven dat hij voornemens is te verkennen of er per 2025 voor de gebieden met een verontreiniging door fosfor een alternatieve maatregel genomen kan worden. Kan de minister aangeven aan wat voor type maatregelen wordt gedacht?
- **Voorstel:** In het licht van de ambitie die zowel de sector als de minister delen om naar doelenbeleid te bewegen, verzoeken wij om voor zowel de stikstof als fosfor verontreinigde gebieden een maatregelenpakket aan te bieden waaruit de landbouwers uit dat gebied een keuze kunnen maken op welke maatregel zij inzetten. Dit kan als een eerste beweging worden gezien richting doelenbeleid door meer maatwerk te bieden in plaats van één generieke maatregel.
- **Vraag:** Alle gewassen worden op één hoop gegooid, terwijl de uitspoelingsgevoeligheid verschilt tussen gewassen en daarmee de impact op waterkwaliteit. Kan de minister bevestigen dat hierdoor de teelt van (blijvend) grasland en andere rustgewassen niet wordt gestimuleerd. En ziet de minister ruimte om recht te doen aan eigenschappen van gewassen en daarmee onderscheid te maken in uitspoelingsgevoeligheid?
- **Vraag:** Heeft de minister bij de invoering van deze systematiek aandacht geschonken voor de eigenheid van de biologische bedrijfsvoering?
- **Verzoek:** Hoe denkt de minister om te gaan met de stapeling van kortingen, namelijk deze verlaging van de stikstofgebruiksnorm in samenhang met de versnelde afbouw van de derogatie, de generieke invoering van bufferstroken en de korting op de stikstofgebruiksnorm na later inzaaien van een vanggewas op zand- en lössgrond. Een korting op de stikstofgebruiksnorm heeft een grote impact op bedrijven en het verdienvermogen, omdat de gewasopbrengst lager wordt. Teelten groeien door de lagere bemesting minder optimaal en hebben mogelijk meer gewasbeschermingsmiddelen nodig om gezond te blijven. Kan de minister toezeggen om eerst (ongewenste) effecten in beeld te brengen voordat dit beleid geëffectueerd wordt? Verzoek om een impactanalyse uit te voeren en onder andere te kijken naar gevolgen van deze maatregelen voor de landbouw. Nu worden maatregel op maatregel gestapeld voordat het effect van eerder genomen maatregelen geëvalueerd is.
- **Vraag:** Landbouwers worden nu geconfronteerd met een versneld verlies aan mestplaatsingsruimte, terwijl de mestmarkt nu al overspannen is en dat zal zorgen voor nog hogere mestafzetkosten. Dit kan ervoor zorgen dat als neveneffect bedrijven de lasten niet meer kunnen dragen en geforceerd hun bedrijf moeten staken (koude sanering). Het toestaan van kunstmestvervangers oftewel RENURE (REcovered Nitrogen form manURE) zou een grote rol in een oplossing kunnen spelen, naast dat dit ook het gebruik van kunstmest verlaagd en

het beter benutten van dierlijke mest bevorderd. In maart dit jaar werd al een Integrated Nutrient Management Action Plan (INMAP) van de Europese Commissie (EC) verwacht, maar dit is er tot nu toe nog steeds niet. Hoe gaat de minister ervoor zorgen dat RENURE erkend is voor het nieuwe uitrijseizoen? Kan de minister aangeven welke inspanningen hij levert om gebruik van RENURE toch mogelijk te maken? En wat voor andere oplossingen ziet hij om het vastlopen van de mestmarkt te voorkomen?

- **Vraag:** Het aanwijzen van de NV-gebieden is een typisch voorbeeld van maatregelbeleid in plaats van doelenbeleid. De minister heeft de mond vol van doelenbeleid, maar draait toch continue aan gebruiksruimte en andere verplichtende voorschriften (kalenderlandbouw). Kan de minister toezeggen dat hij welwillend staat ten opzichte van doelenbeleid? Zodat hij ook daadwerkelijk ruimte gaat bieden in het 8^e APN aan ondernemers die werken aan het behalen van doelen op het gebied van waterkwaliteit (Maatwerkiaanpak). En hiermee ook weer vakmanschap legt bij en ruimte geeft aan ondernemers.

3. Grondwaterbeschermingsgebieden

Naast dat de percelen in grondwaterbeschermingsgebieden zijn uitgesloten om deel te nemen aan de derogatie krijgen de grondwaterbeschermingsgebieden die 'verontreinigd' zijn met nitraten een korting van 10% in plaats van 5% op de stikstofgebruiksnorm opgelegd per 1 januari 2024. Juist in deze gebieden worden ondernemers nu geconfronteerd met een extra korting terwijl veel van deze ondernemers al jarenlang vrijwillig extra maatregelen nemen om de waterkwaliteit te verbeteren. Sinds 2017 wordt namelijk in de 34 meest kwetsbare grondwaterbeschermingsgebieden intensief gewerkt aan het reduceren van de nitraatuitspoeling met behulp van de Bestuursovereenkomst 'aanvullende aanpak nitraatuitspoeling uit agrarische bedrijfsvoering in specifieke grondwaterbeschermingsgebieden' (hierna: 'BO Nitraat'). Dit wordt bereikt door het nemen van diverse managementmaatregelen door de boeren in het gebied. Hierdoor is in veel gebieden een verlaging van het stikstofbodemoverschot zichtbaar, wat weer leidt tot een verbetering van de waterkwaliteit. Het is daarom wat LTO betreft niet uitlegbaar dat deze gebieden nu onevenredig hard worden aangepakt.

- **Vraag:** Begrijpt de minister dat de ondernemers in deze gebieden onevenredig hard worden getroffen door de derogatiebeschikking? En zo ja, kan de minister aangeven waarom de ondernemers in deze gebieden nog bovenwettelijke maatregelen (o.a. BO Nitraat) zouden nemen wanneer zij weten dat er verplicht extra maatregelen zullen worden opgelegd?
- **Vraag:** Kan de minister toelichten wat de meerwaarde is geweest van de BO Nitraat?

4. Derogatievrije zones N2000-gebieden

Ook worden per 1 januari 2024 "derogatievrije zones" geïntroduceerd, deze zones liggen in 250 meter rondom stikstofgevoelige N2000-gebieden. De percelen in deze gebieden worden uitgesloten van deelname aan de derogatie. Gezien alle verduurzamingsopgaven, zoals het bevorderen van biodiversiteit, is het wat LTO betreft onbegrijpelijk dat in deze zones de stimulering van grasland wegvalt.

- **Vraag:** Heeft de minister de andere processen in deze gebieden en effecten daarvan scherp? Zo is een verwacht neveneffect van de Landelijke beëindigingsregelingen veehouderijlocaties (Lbv en Lbv-plus) dat door de opkoop van bedrijven met een (behoorlijk) aandeel grasland dit grasland omgezet zal worden naar andere meer uitspoelingsgevoeligere teelten. Dit zal hoogstwaarschijnlijk een negatief effect hebben op de waterkwaliteit.
- **Vraag:** De stimuleringsregeling voor behoud van grasland is een overgangsregeling die ondernemers een tegemoetkoming biedt voor het verlies aan stikstof uit dierlijke mest vanwege de afbouw van de derogatie. De regeling is onder meer bedoeld om ondernemers te ondersteunen om de extra kosten op te vangen. Heeft de minister ook een beeld voor de lange

termijn hoe het areaal grasland in stand kan worden gehouden in relatie tot de economische positie van melkveehouders met gras in met name de drogere zandgebieden en de veranderende (toenemende droogte en hogere temperaturen) klimatologische omstandigheden?

5. Productieplafonds

In de derogatiebeschikking is als voorwaarde opgenomen dat de totale mestproductie (plafond) het niveau van 2020 per 1 januari 2024 niet mag overschrijden. Om dit te realiseren worden voor de sectoren met een mestproductie-plafond, namelijk de pluimvee-, varkens- en melkveehouderij, hun sectorspecifieke plafonds naar beneden bijgesteld. Uiteindelijk is dit een eerste stap om de nationale plafonds per 2025 nog eens 10% te verlagen, naar 440 miljoen kg stikstof en 135 miljoen kg fosfaat. LTO is van mening dat dit geen effectief beleid is voor het verbeteren van de waterkwaliteit en vraagt zich ten eerste af welk milieukundig doel in het kader van waterkwaliteit hiermee gediend wordt. Daarnaast is het totaal niet realistisch, gezien het korte tijdspad dat sectoren nu wordt opgelegd. Het kan niet zo zijn dat dit leidt tot generieke kortingen en – doordat bedrijven daarmee ernstig in hun verdienvermogen worden aangetast – de facto tot een koude sanering van de veehouderij.

- **Vraag:** Kan de minister aangeven welk milieukundig effect wordt verwacht met het verlagen van de productieplafonds? Wat is concreet de bijdrage aan de waterkwaliteit?
- **Verzoek:** Kan de minister bevestigen dat hij een generieke korting ten alle tijden wil voorkomen?
- **Vraag:** Kan de minister aangeven of hij het überhaupt haalbaar en rechtvaardig acht om een verlaging van de plafonds in zo'n korte tijd te doen? De beëindigingsregelingen hebben lang op een goedkeuring van de EC gewacht en konden daardoor ook pas later worden opengesteld. Dit maakt dat het tijdspad verschuift. Daarnaast zijn de innovatie- en verplaatsingsregelingen nog niet duidelijk. LTO is dan ook van mening dat eerst deze regelingen hun werk moeten doen voordat er andere vergaande maatregelen worden ingevoerd. Is de minister het hier mee eens? Zo ja, betekent dit dat de minister met de EC in gesprek gaat om te bekijken of het tijdspad wat meer uitgesmeerd kan worden?
- **Vraag:** De minister heeft aangegeven dat hij voor 1 januari 2024 via een ministeriële regeling zowel het in de wet vastgelegde nationale mestproductieplafond als de eveneens in de wet vastgelegde sectorplafonds wil aanpassen. Dit biedt de mogelijkheid om in de toekomst ook sneller aanpassingen op dit vlak te doen, zonder dat hier een normaal wetgevingstraject met o.a. consultatie aan te pas moet komen. Volgens LTO is dit zeer ongewenst. Kan de minister aangeven wat de noodzaak is om het via deze route te regelen? En kan de minister garanderen dat deze route later niet misbruikt wordt om zonder inspraak van sector of Tweede Kamer plafonds te verlagen? Zo niet, kan de minister dan alsnog toezeggen dat de aanpassingen van de plafonds via het normale wetstraject zullen worden gedaan?
- **Vraag:** Begrijpt de minister ook dat wanneer er meer duidelijkheid komt over de ingezette regelingen (beëindigings-, innovatie en verplaatsingsregelingen) dit helpt ondernemers keuze te maken? De autonome ontwikkeling van sectoren staat nu stil doordat er geen duidelijkheid is. Wanneer dit er wel is, kan het zijn dat de normale autonome ontwikkelingen ook weer doorzetten.
- **Vraag:** Wordt er onderscheid gemaakt in de sectorale productieplafonds (voor melkvee, varkens en pluimvee) afhankelijk van de type bedrijven die worden opgekocht en de productierechten die worden ingenomen en doorgehaald? Zo ja, wordt er dan ook per sector onderscheid gemaakt in hoe daarmee om wordt gegaan en wat zijn de overwegingen daarbij?
- **Vraag:** Begrijpt de minister dat het vertrouwen van de sector een dieptepunt heeft bereikt? Eerdere beloftes aan de sector zijn niet waargemaakt als het gaat om extra capaciteit voor de verwerking van mest, het toestaan van RENURE of het ondersteunen bij de invoering van KeurMest. Terwijl in het 6^e APN al werd benoemd dat de sectoren die de sectorale plafonds overschrijden aangepakt kunnen worden door het ministerie. En nu wordt er aangekondigd

dat er een AMvB wordt ingericht om via een verkorte route de sectorale productieplafonds mogelijk aan te passen. Wilt zo met de sector samenwerken?

- **Vraag:** In het licht van de verduurzaming van sectoren (bijvoorbeeld concepten in de pluimveehouderij met langzamer groeiende en ouder wordende dieren of het verlagen van soja in de rantsoenen voor dieren, met daardoor een (potentiële) afname in mineralenefficiëntie en dus een hogere productie (excretie) van mineralen per dier) is het voor de toekomstgerichtheid van deze sectoren noodzakelijk om voldoende 'speelruimte' te behouden ten aanzien van de productieplafonds. Is de minister eens dat deze speelruimte behouden moet blijven?
- **Vraag:** De melkveehouderij heeft met de invoering van fosfaatrechten fors ingezet op het voerspoor. Dit was erg succesvol, maar in de praktijk is gebleken dat de grens qua diergezondheid is bereikt en soms zelfs overschreden. Dit heeft geleid tot een zeer lage fosfaatexcretie in het nieuwe peiljaar 2020 en daarmee is de sector een slachtoffer van haar eigen succes. Kan en wil de minister hier voor de toekomst rekening mee houden en zo ja, hoe? Per slot van rekening is de focus op fosfaat achterhaald. Nederland heeft nationaal gezien nauwelijks nog een fosfaatoverschot en met de huidige bemestingsnormen met fosfaat ook geen directe relatie met waterkwaliteit. De focus moet verschoven worden naar het verder sluiten van de stikstofkringloop.
- **Vraag:** Kan de minister onderbouwen waarom de pluimvee- en varkenshouderij hun sectorplafonds dienen te verlagen? Wat is effect van het verlagen van het productieplafond voor de pluimveesector op de waterkwaliteit? De pluimveesector verwerkt bijna alle mest en draagt dus niet bij aan de problematiek op waterkwaliteit. En wat is het effect van het verlagen van het productieplafond voor de varkenssector op de waterkwaliteit? De varkenshouderij heeft in het verleden nog nooit het sectorale productieplafond overschreden en daarnaast wordt het grootste gedeelte van de mestproductie verwerkt.

6. Wolf

Sinds het verdwijnen van de wolf in 1868 is de Nederlandse fysieke leefomgeving sterk veranderd. De mens is in Nederland overal en altijd te vinden, met daarop enkele natuurgebieden als uitzondering. Nederland vormt hierdoor geen geschikt habitat meer voor een wolf, waarin mens en dier zo dicht op elkaar leven. Door territoriale druk vanuit het oosten is de wolf nu terug in Nederland en neemt in aantal zeer sterk toe. Geschikt habitat waarin de wolf zijn ecologische functie kan vervullen is echter zeer schaars in ons land. De wolf is daardoor aangewezen op landbouwhuisdieren, natuurbegrazers en andere gehouden dieren om in zijn bestaan te voorzien. Dit geeft ontzettend veel leed, tijd en kosten voor veehouders, maar ook bewoners en recreanten in het buitengebied.

LTO pleit voor een breed gedragen definitie van een 'probleemwolf', waarbij aan de hand van een escalatieladder passende maatregelen genomen kunnen worden. Als laatste middel vormt het schieten van een wolf tot een gedegen besluit.

- **Verzoek:** Te allen tijde dient schade door een wolvenaantal vergoed te worden. Dit gaat breder dan enkel het gedode dier: ook (onderhoud aan) wolfwerende rasters en gevolgen van stress op landbouwhuisdieren dient altijd vergoed te worden.
- **Verzoek:** De beschermingsstatus die de wolf geniet vanuit de Habitatrichtlijn is niet in lijn met het huidige en toenemende aantal wolven in Europa. Deze status dient te worden herzien, mede op basis van een uniforme monitoringssystematiek vanuit Europees perspectief.